

**Însemnări din Războiul
de exterminare
Gotthard Heinrici**

**Frontul de Est
1941/1942**

traducere

Sorin Cristescu

editura

Miidecărți

Bragadiru - 2020

Cuprins

INTRODUCERE.....	7
Un general absolut obișnuit al <i>Wehrmacht</i> -ului.....	7
Note asupra ediției	23
Date biografice.....	28
DOCUMENTE.....	31
Înainte de campanie: septembrie 1940 – iunie 1941.....	32
În ofensivă, iunie-septembrie 1941	50
Atacul asupra Moscovei, octombrie-noiembrie 1941	85
În plină retragere decembrie 1941 – ianuarie 1942.....	111
Stabilizarea frontului, februarie – iunie 1942	151
ANEXĂ DOCUMENTARĂ.....	177
Imaginea despre lume a unui ofițer	
Documente 1915 -1940	178
Drumul spre înfrângerea totală	
Documente 1942 – 1945	221
Izvoare și literatură	277
Bibliografie.....	279

DOCUMENTE

Generalul de infanterie Gotthard Heinrici (al doilea din dreapta) împreună cu feldmareșalul Günther von Kluge, comandantul Grupului de armate Centru, la Cartierul General de la Spas-Demensk, la 1 mai 1942. La stânga: lt. colonelul i.G. (de stat major) Hellmuth Stieff, prim ofițer de stat major (Ia) al Armatei a 4-a.

În dreapta: maiorul i. G (de stat major) Erich Helmdach, al treilea ofițer de stat major (Ic) al Armatei a 4-a (ullstein bild, Süddeutsche Zeitung Photo/Scherl).

Înainte campaniei: septembrie 1940 – iunie 1941

La 1 iunie 1940, Heinrici a fost avansat la gradul de general de infanterie, iar la 18 iunie a fost numit la comanda Corpului XXXXIII de Armată. După semnarea armistițiului cu Franța, la 22 iunie 1940, acest corp de armată a fost dislocat în iulie, de la Bourges, din centrul Franței, pe coasta franceză a Canalului Mânecii. Instalat în Normandia, a primit misiunea de asigurare și pregătire a invadării Marii Britanii (operațiunea Seelöwe) în zona cuprinsă între orașele Le Havre și Bayeux (mai târziu până la Mont St. Michel). Pe urmă a început să se contureze tot mai clar acțiunea împotriva Uniunii Sovietice. Comandamentul general s-a instalat în Château de Condé-sur-Iton, la sud-vest de Évreux, la 100 de kilometri sau o oră și jumătate de mers cu mașina până la Paris¹.

Jurnal, 12 septembrie 1940

(BArch, N 256/9)

[...] Am făcut un demers la Sodenstern², generalul care ne comandă pe noi – deși contrar intențiilor mele inițiale – ca totuși să-l urmez mai târziu în Anglia, dacă va fi nevoie. Perspectiva de a rămâne aici ca trupă de ocupație nu este tocmai aducătoare de glorie sau onorabilă. De pe acum Statul Major nu prea știe ce ar mai fi de făcut. La urma urmelor, în acest război eu n-am avut parte decât de două zile de luptă în care într-adevăr am putut să comand în stil mare: ziua de 12 mai și ziua de 14 iunie. Să stai mereu în linia a doua este deprimant. Sodenstern susține însă că este mai bine așa decât să trebuiască la ora actuală să te îndrepti spre est. [...]

1 Condé-sur-Iton se află la 40 km sud-vest de Évreux, respectiv la 100 km vest de Paris. (Nota traducătorului).

2 Georg von Sodenstern (1889 – 1955) general de infanterie, din februarie 1940 până în iulie 1943 a fost șeful de stat major al Grupului de armate A (denumit din aprilie 1941 Grupul de armate Sud, din iulie 1942 Grupul de armate B). (Nota autorului).

Jurnal, 21 septembrie 1940

(BArch, N 265/9)

[...] Șeful nostru, Hollidt³, nu crede că războiul se va sfârși prea curând; recent planificatele dislocări masive, dislocarea Grupului de armate B și a două comandamente de armată [A.O.K. *Armee Oberkommando*] spre răsărit⁴ nu i se par măsuri prevestitoare de pace. Eu cred că nu înseamnă altceva decât un mijloc de presiune față de un aliat (România⁵) care deja a făcut niște chestii care nu prea ne-au plăcut. Nu aş exclude ideea că pe viitor va trebui să ne confruntăm odată și odată cu "bolșevismul" ca ideologie. Probabil că formulările dure la adresa Rusiei din *Mein Kampf* n-or fi fost scrise așa, ca niște vorbe goale. La ceea ce, la ora actuală, s-a amânat din rațiuni de necesitate, nu trebuie să renunțăm pe termen lung. Afirmațiile *Führer*-ului din toamna trecută (1939) când ne-au declarat război adversarii occidentali⁶, că în aceste condiții trebuie să se facă frate cu dracul⁷ sunt concludente în acest sens. Una peste alta un singur lucru se conturează în perspectivă: centrul de greutate al evenimentelor atrage și împinge politica noastră spre operațiuni de o amploare tot mai mare, inclusiv în unele operațiuni care nu au fost planificate de la bun început. Prima victorie crează alte probleme care prin forța împrejurărilor vor fi tot mai mari. Cel mai greu mi se pare să găsești unde și cum să pui punctul final. Situația de azi seamănă în multe privințe cu cea a lui Napoleon. Nici el n-a pornit de bună voie spre Moscova, ci pentru că a fost silit de lupta pe care o ducea împotriva Angliei. [...]

3 Karl-Adolf Hollidt (1891 - 1985), general-locotenent, din luna mai până în octombrie 1940 a fost șeful statului major al Armatei a 9-a căreia îi era subordonat corpul de armată comandat de Heinrici. (Nota autorului).

4 La 12 septembrie 1940 fusese dislocat la frontiera de răsărit grupul de armate B (feldmareșal Fedor von Bock) format din Armata a 4-a și Armata a 12-a, acolo unde până atunci se afla doar Armata 18-a pentru securitatea frontierei. (Nota autorului).

5 La 30 august 1940, în urma semnării arbitrajului, de fapt a dictatului de la Viena de către Ungaria și România, prin care cea din urmă cedase celei dintâi Ardealul de Nord, puterile Axei, Germania și Italia, garantaseră frontierele a ceea ce mai rămăsese din România Mare ("garanția de integritate și inviolabilitate a statului român"), demers care provocase antipatia Uniunii Sovietice. (Nota traducătorului)

6 Marea Britanie și Franța au declarat război Germaniei la 3 septembrie 1939, în urma expirării ultimatumului dat lui Hitler de a opri operațiunile militare declanșate la 1 septembrie împotriva Poloniei. (Nota traducătorului)

7 Vezi Halder, *Kriegstagebuch* [Jurnal de război], vol I, pag. 38 (însemnare din 28 august 1939) despre o declarație asemănătoare din partea lui Hitler. (Nota autorului)

Jurnal, 4 octombrie 1940

(BArch, N 265/9)

[...] Nimeni nu mai crede că se va trece peste Canal. Toți privesc spre Africa și se așteaptă la operațiuni împotriva englezilor de acolo. Marina susține că dacă englezii ar pierde canalul de Suez și Egiptul, dar pe de altă parte Anglia nu ar fi direct atacată, atunci ea ar fi dispusă la o pace de compromis pe care Hitler i-ar acorda-o. În pofida tuturor eșecurilor sale, englezul se poate lăuda că ”a respins o invazie”. Și de la aviatori ne parvin informații că le-ar conveni să aibă parte de ”o vară în toiul iernii”⁸. Se mai spune că succesele *Luftwaffe* deasupra Angliei n-au fost la nivelul așteptărilor. Obiectivele erau totuși prea mari pentru ca în pofida tuturor distrugerilor suferite să poată fi complet scoase din luptă. Se spune că Göring⁹ și Sperrle¹⁰ au zis că Anglia va fi înfrântă doar cu aviația, dar uite că n-au avut dreptate și din acest motiv nu mai sunt așa de agreați la cel mai înalt nivel. În ultimele nopți englezul ne-a lăsat în pace porturile de pe coasta Canalului. Probabil că presimte și el că n-o să se pornească împotriva insulei sale. [...]

Raport către familie, 21 octombrie 1940

(BArch, N 265/10, Bl. 9 - 14 ms.)

[...] Așa că pe la noi mai este ceva război. Ziua sunt șalupe de pază sau șalupe rapide, apoi avioanele care supraveghează zona sau fac exerciții, artileria care trage cu muniție de luptă sau trupele care fac exerciții sunt cele care mai înviorează șederea pe coastă. Noaptea nimeni nu doarme pe acolo când ești spectator la atacurile asupra portului Le Havre și pe de altă parte auzi cum avioanele noastre zboară în șiruri neîntrerupte spre Anglia.

Acolo trebuie că este mult mai neplăcut decât în Le Havre. În pofida tuturor distrugerilor pe care le-a suferit Londra și industria de armament se pare că un element nu a fost suficient de bine nimerit, anume armata engleză. Ce-i drept, R.A.F.¹¹ a suferit pierderi considerabile. Dar nu a fost scos cu totul din luptă, iar flota sau armata de uscat nici atât. Probabil că într-o zi efectul moral al neîncetatei distrugerii o să-i dea pe brazdă sufletește vorbind. Dar deocamdată nu există perspectiva ca să poți înfrânge un inamic numai cu aviația. Așa că în final armata va

8 Adică de operațiuni militare în nordul Africii. (Nota traducătorului)

9 Hermann Göring (1893 - 1946) Reichsmarschall, printre altele din august 1932 președinte al *Reichstag*-ului (parlamentului), în aprilie 1933 prim-ministru al Prusiei, mai 1933 ministru al Aviației, octombrie 1936 responsabil al planului de patru ani. (Nota autorului)

10 Hugo Sperrle (1885 - 1953) feldmareșal, din iulie 1938 până în august 1944 comandant al Flotei 3 de aviație. (Nota autorului)

11 Royal Air Force. (Nota autorului)

Respect pentru oameni și cărți

trebui să facă curățenie, iar până atunci va continua cea mai monstruoasă pregătire de foc care a însoțit vreodată un atac.

Cât o să mai reziste englezul? După ce Churchill¹² a debarcat de curând pe toți membrii doritori de pace ai cabinetului, se pare că vrea să dea bătălia. Că speră în ajutorul Americii asta se știe deja. Că pe de altă parte America vede în noi un factor de putere extrem de primejdios și consideră că Anglia este ultimul avanpost utilizabil în Europa, este la fel de sigur. Așa că America ar trebui să sprijine Anglia. Numai că la ora actuală nu poate, oricât de mult și-ar dori ea acest lucru. Nu are armată. Nu are destulă industrie de armament. Până când își va face suficient de mult din fiecare o să treacă – în pofida creditelor de miliarde – vreo doi ani. Între timp ar putea să fie posibil ca noi să curățim Mediterana de englezi și la fel toate țările care au căi de acces spre Anglia. Atunci Europa va fi unită cu Africa și capabilă să facă față blocadei Americii. Atunci America o să cugete bine dacă – expusă prin pactul tripartit cleștilor Germaniei și Japoniei – fără armament suficient are ceva de câștigat dintr-o asemenea confruntare. Sigur că evreii o să încerce să-i împingă în război. Totuși se pare că ar fi mai rațional dacă America se va resemna și se va mulțumi ca deocamdată să mistuie hălcile ce-i vor cădea în poală de la imperiul¹³ care se destramă. [...]

Jurnal, 22 noiembrie 1940

(BArch, N 265/10, Bl. 27 f.)

O epocă de cea mai intensă activitate politică. Nu pare să se petreacă nimic, dar se pregătesc cele mai grave decizii. Le vom trăi, respectiv le vom construi numai din ce ne va oferi serviciul de informații, fără a afla ceva concret. În schimb se pare că se întâmplă următoarele:

Franța: colaborarea inițiată din întrevvederea *Führer*-ului cu Pétain¹⁴ se pare că nu evoluează așa cum trebuie. [...]

12 Winston Churchill (1874 – 1965), din mai 1945 până în iulie 1945 prim-ministru britanic. (Nota autorului)

13 Este vorba de imperiul britanic. Aluzie la faptul că la 2 septembrie 1940 se încheiasse între Marea Britanie și Statele Unite așa-numitul *Destroyers for Bases Deal*, cedarea către SUA, pentru 99 de ani a nouă baze navale strategice britanice contra 50 de distrugătoare vechi americane care au intrat în componența marinei de război britanice pentru a asigura protecția convoaielor de nave comerciale ce veneau din Canada și SUA. (Nota traducătorului).

14 Henri Philippe Pétain (1856 – 1951) mareșal, din iunie-iulie 1940 prim-ministru francez, din iulie 1940 șef de stat al „Statului francez” de la Vichy. Hitler și Pétain se întâlniseră la 24 octombrie 1940 la Montoire și se înțeleseseră în privința colaborării dar nu și asupra intrării în război a intrării în război a Franței regimului de la Vichy. (Nota autorului)

Italia s-a împotmolit complet în războiul cu grecii¹⁵. Căutase un succes ieftin. Până acum a avut parte doar de o înfrângere costisitoare. Ca peste tot așa ceva este obiect al blamului. Și Mussolini¹⁶ nu a putut să schimbe acest popor decât la exterior. Cât poate dura însă un „Imperium” ai cărui exponenți sunt atât de deficitari. Sigur că acum vremea și munții sunt de vină. După principiile noastre germane ale conducerii la așa ceva trebuia să se gândească dinainte.

Cu Molotov¹⁷ se va negocia asupra Orientului Apropiat: dispariția Turciei cel puțin din Europa, trecerea germanilor prin Asia Mică pentru a-i ajuta pe italienii blocați în Libia. Se spune că va fi Armata a 11-a a lui Schobert¹⁸. Satisfacerea rușilor oferindu-le Persia, Afganistanul, Irakul, probabil și India. Sigur și deschiderea Dardanelelor pentru ruși. Cu asemenea oferte generoase este de înțeles că rușilor nu prea le mai pasă de ofertele englezilor.

Așadar vom trăi cu siguranță, din păcate însă doar ca spectatori:

Acțiune comună cu Bulgaria împotriva Bosforului și de acolo prin Asia Mică spre Canalul de Suez (un drum lung și dificil)

Srijinirea italienilor în Epir de către noi (germanii din Grecia au primit directiva să părăsească țara cu care până acum nu am fost niciodată în război).

Acțiune germană împreună cu Spania asupra Gibraltarului.

În felul acesta vor fi câștigate punctele de acces în Marea Mediterană care vor fi cucerite de germani pentru italieni. Apoi vom putea trece la legarea Africii de Europa. Iarna s-ar putea să fie ocupată cu realizarea acestor acțiuni.

Jurnal, 29 ianuarie 1941

(BArch, N 265/10, Bl. 56 f.)

Pentru cineva care nu se află la cel mai înalt nivel al conducerii situația este greu de anticipat.

15 Atacul Italiei asupra Greciei avusese loc la 28 octombrie 1940 și nu avusese succesul sperat de Mussolini, ci duse la un șir de înfrângeri și la contraofensiva grecilor în Albania care fusese ocupată de italieni în 1939. (Nota autorului)

16 Benito Mussolini (1883 – 1945), din octombrie 1922 până în iulie 1943, prim-ministru al regatului italian, *Duce del Fascismo* și *Capo del Governo*. (Nota autorului)

17 Viaceslav Mihailovici Molotov (1890 – 1986) din mai 1939 până în martie 1949 comisar al poporului pentru afacerile externe ale Uniunii Sovietice. Vizita lui Molotov la Belin a avut loc în zilele de 12 – 13 iunie 1940 și a relevat contradicțiile de interese ale acestei alianțe nefirești. Doar o lună mai târziu, la 18 decembrie 1940, Hitler a emis directiva nr. 21 - „operațiunea Barbarossa” - pregătirea imediată a atacului german asupra Uniunii Sovietice. (Nota autorului)

18 Eugen Ritter von Schobert (1883 – 1941) general-colonel, din octombrie 1940 până în septembrie 1941 comandant al Armatei a 11-a. (Nota autorului)

Două lucruri sunt clare: englezii i-au bătut pe italieni¹⁹ și sunt aproape stăpânii absoluți ai Mării Mediterane, abia de 14 zile sunt perturbați de aviatorii noștri.

America a trecut destul de deschis de partea inamicilor noștri, însă fără a declara război.

Înfrângerea italienilor influențează situația din Balcani în defavoarea noastră. Dă un impuls nou tuturor celor supuși respectiv celor care se simt amenințați. Atitudinea de la punctul 2 (a americanilor) subliniază acest avânt sufletesc al inamicilor noștri împotriva noastră.

Un factor este neclar: care este starea de spirit a insulelor britanice? Cum stau cu aprovizionarea și cu distrugerile aeriene? Cea dintâi a fost cu siguranță supusă limitărilor. Cel de-al doilea aspect este cu siguranță monstruos în orașele lovite.

Ce se va face din partea noastră? Masa oamenilor noștri se află în Răsărit. Sunt oare desfășurați împotriva Rusiei? Greu de imaginat²⁰. Atunci toate livrările pe care le primim de acolo vor înceta pentru multă vreme. Multe divizii vor trebui angajate cine știe câtă vreme. Sau chiar este necesar așa ceva pentru a obține libertatea de acțiune în Balcani pe care Rusia nu prea vrea să ne-o acorde? Singurul sprijin concret pentru italieni este posibil doar prin intrarea noastră în luptă împotriva Greciei. Ca să ne întâlnim cu ei trebuie să trecem prin Bulgaria, fie ca aliați, fie ca inamici. Categorical, un succes împotriva Greciei ar însemna pentru englezi o limitare drastică a spațiului lor de manevră din Mediterana. Ar fi și o știrbire a prestigiului lor. Dodecanezul²¹ ar putea fi salvat. Dar o asemenea operațiune ofensivă nu ar fi deloc decisivă pentru soarta războiului.

Așa că debarcarea în Anglia rămâne ultimul mijloc, într-adevăr decisiv, prin care am putea anihila pofta de război a inamicilor noștri. Totuși nu se poate trece la așa ceva decât atunci când un număr mai mare de [atacuri] submarine și distrugereri aeriene și mai ample decât până acum vor fi zdrobit moralul populației britanice.

19 Ofensiva britanică din Africa de nord declanșată la 9 decembrie 1940 împinsese trupele italiene, mult superioare, de la Sidi Barrani, din nord-vestul Egiptului, până în Libia. La 6 februarie 1941 britanicii vor cuceri Benghazi. (Nota autorului)

20 Vezi Comandamentul general al Corpului XXXXIII de armată, Jurnal de operațiuni Ia, în BArch, RH 23 - 48/8, Bl. 5: „În primele zile ale lunii februarie 1941, Comandamentul general a primit indicația să se pregătească pentru o campanie în răsăritul Europei, să elaboreze și să fixeze principiile după care se va organiza instrucția în vederea luptelor pe terenuri plate, întinse, fără drumuri, mlăștinoase și străbătute de multe cursuri de apă.” (Nota autorului)

21 Dodecanezul sau Arhipelagul Dodecanez (*Dodekánisa* - 12 insule) este un grup de insule, ce face parte din Arhipelagul insulelor Sporade, situat în partea de sud-est a Mării Egee, în apropierea coastei turcești a Asiei Mici. Prin tratatul de pace de la Lausanne, din 24 iulie 1923, au revenit Italiei care le-a deținut până în 1943. Din 1948 aceste insule aparțin Greciei. Insula cea mai importantă este Rodos, iar mica insulă Patmos este cea mai nordică. (Nota traducătorului)

Un lucru însă se vede clar atât în Mediterana cât și în jurul insulelor britanice: noi luptăm pentru dominația mondială, dar n-avem flotă. Câte articole nu s-au scris pe tema aceasta că dominația mondială înseamnă dominația mărilor. Asta vedem și noi acum în fața Angliei și în Mediterana, pentru că nu putem trimite pe nimeni în Africa.

La 30 ianuarie 1941, Heinrich a trebuit să se supună unei intervenții chirurgicale la Freiburg im Breisgau, la mâna stângă, și după concediul de convalescență s-a întors înapoi în Normandia, la 10 martie 1941.

Jurnal, 25 martie 1941

(BArch, N 265/10, Bl. 66 f.)

Stăm între două conflicte de interese. Unul se află încă în vest, în noul sector pe care l-am preluat temporar, mai cu seamă în insulele ocupate, Jersey²² și Guernsey. Din păcate nu am primit niciun avion ca să zburăm din nou de la Cherbourg²³. Zborul peste mare ar fi fost o experiență. Cei de peste canal nu sunt puși la punct cu apărarea în așa fel încât să se simtă în siguranță. Mai cu seamă dotarea artileristică este foarte subțire, așa că succesul apărării de coastă a insulelor se bazează în primul rând pe faptul că englezii nu întreprind nimic. Eu încerc să mai îmbunătățesc situația, dar și nouă ne sunt mâinile legate, pentru că nu mai avem cu ce. Toate au fost pornite spre răsărit și asta vom face și noi în curând. Într-acolo se îndreaptă privirile noastre într-un al doilea rând. În curând acolo vor fi noile noastre misiuni. Maiorul Knüppel²⁴ ne va aduce azi de la Varșovia vești propaspete privind ceea ce ne așteaptă în viitor. Am un sentiment de disconfort la gândul că și de acolo va apare un nou inamic. Trei sferturi din lumea întreagă vor fi atunci împotriva noastră. Se pare că este aproape în

22 Insula Jersey, din Canalul Mânecii, la 20 km vest de coasta Normandiei, a fost evacuată de locuitori și apoi ocupată de germani între 1 iulie 1940 și 9 mai 1945, ziua capitulării Germaniei. Insula Guernsey, la 50 de km vest de coasta normandă a fost ocupată la 30 iunie 1940 și eliberată abia la 9 mai 1945, la fel insula Alderney. Pe insulele din Canalul Mânecii germanii au construit lucrări de fortificație folosindu-se munca de sclavi a locuitorilor deportați din Răsărit. (Nota traducătorului)

23 Cherbourg este un port francez pe coasta de nord a peninsulei Normandia. De la 1 martie 2000 se numește Cherbourg-Octeville. Ocupat de soldații lui Erwin Rommel la 19 iunie 1940 a fost predat americanilor comandați de generalul Joseph Lawton Collins la 26 iunie 1944. (Nota traducătorului)

24 Wilhelm Knüppel (1902 – 1968) maior, din aprilie 1940 până în decembrie 1942 ofițer de stat major (Ia) la Corpul XXXXIII de armată. Prima discuție a statului major la Comandamentul armatei a 4-a (Kluge) privind apropiata campanie împotriva Rusiei avusese deja loc la 4 martie 1941. La 10 martie 1941, Heinrich, de curând întors din concediul medical, fusese informat în acest sens de către maiorul Knüppel. (Nota autorului).

Respect pentru oameni și căști

firea lucrurilor ca războiul împotriva Angliei să ducă la o campanie împotriva Rusiei. Nici pe vremea lui Napoleon nu a fost altfel. Totuși astăzi există motive temeinice care vorbesc în favoarea unei asemenea confruntări.

În curând va începe și ofensiva noastră din Bulgaria împotriva Greciei. Contăm pe faptul că englezii vor ceda. Poate că nici nu se va ajunge la lupte. Fronturile noastre devin tot mai extinse, teritoriile ocupate și popoarele supuse tot mai multe. Solicitățile legate de asigurarea acestor cuceriri și de luptele care trebuiesc purtate vor fi foarte mari. Să sperăm că forțele *Wehrmacht*-lui german vor rezista pe termen lung.

Jurnal, 29 martie 1941

(BArch, N 265/10, Bl. 70 f.)

Politica determină evoluția chestiunii iugoslave. Alaltăieri iugoslavii au semnat aderarea la Pactul Tripartit²⁵, pentru ca astăzi, după răsturnarea guvernului, să-l renege²⁶. La întrebarea dacă vor să rămână fideli pactului, ei au răspuns: Vrem să trăim în pace cu vecinii.

Având în vedere interesele noastre petroliere în România²⁷, o Iugoslavie supusă englezilor ar însemna periclitarea flancului armatei noastre List²⁸ din Bulgaria orientată împotriva Greciei și în plus o imposibilitate, având în vedere situația gravă a armatei italiene din Albania²⁹. Așadar va trebui să trecem la atac.

25 Pactul Tripartit, alianță între Germania, Italia și Japonia, încheiată la 27 septembrie 1940, la inițiativa lui Adolf Hitler. La 20 noiembrie 1940, la acest pact a aderat Ungaria, la 23 noiembrie România, la 24 noiembrie Slovacia. Bulgaria a aderat la 1 martie 1941, Iugoslavia la 25 martie, dar a denunțat pactul două zile mai târziu, iar Statul independent al Croației a aderat la 10 aprilie 1941. (Nota traducătorului)

26 Reprezentanții diplomației ai Iugoslaviei au semnat aderarea țării lor la Pactul Tripartit la 25 martie 1941, la Viena. La 27 martie a avut loc lovitura de stat militară de la Belgrad care a răsturnat guvernul Dragiša Cvetković și pe regentul Pavle și l-a proclamat rege pe Petru al II-lea care nu avea încă 18 ani. Riposta germană a venit la 6 aprilie și a dus la anihilarea Iugoslaviei în decurs de zece zile. (Nota traducătorului)

27 La 27 mai 1940, între Germania și România se încheiasă așa-numitul Öl-Waffen Pakt, [„pactul petrolului” sau petrol contra armament], iar la 12 octombrie același an trupe germane din misiunea militară trimisă în România ocupaseră zona petroliferă de la Ploiești. (Nota traducătorului)

28 Wilhelm List (1880 – 1971), feldmareșal german (grad primit la 19 iulie 1940 împreună cu alți 11 generali), comandant al Armatei a 12-a din octombrie 1939 până în octombrie 1941. (Nota autorului)

29 Albania fusese ocupată de armata italiană în urma unei campanii fulgerătoare care s-a desfășurat între 7 și 12 aprilie 1939. La 16 aprilie Albania a fost anexată Italiei printr-un act de uniune monarhică personală. La 28 octombrie 1940, din sudul Albaniei, a pornit ofensiva italiană împotriva Greciei, fără ca Mussolini să-l informeze pe Hitler despre intențiile sale. La 13 noiembrie ofensiva italienilor a fost oprită, a doua zi grecii au trecut la contraofensivă: la 17 noiembrie au ocupat orașul albanez Corcea și până la 28 decembrie au ocupat o bună parte din sudul Albaniei. La 10 ianuarie 1941 grecii au reușit să ocupe și trecătoarea Klisura. (Nota traducătorului)